

An Kesskrifer

Lyther-nowodhow Treweythus Kernewek dre Lyther mis-Ebrel 2015

Dynnargh, agan studhyoryon nowydh!

James Rundle, Porthpyran
Margared Ashcroft, Crediton, Dewnans, Pow Sows
Dan Lucas, Southampton, Pow Sows
Theresa Lee, Lyskerrys
Sterling Mullins, Houston, Statys Unys
Patrick Dussart, Normandie, Pow Frynk
Davey Curnow-Garland, Lancaster, Pow Sows

Apposyansow / Examinations

Apposyansow skrifys a vydh synsys dhe 10 eur an 13ves a vis Metheven 2015 y'n kresennow Skol Lyskerrys, Lys Kernow Truru ha City Lit. (Loundres). Restransow a vydh gwrys rag ombrofyoryon tramor. An 4a gradh Paper II a vydh synsys dhe 10 eur an 20ves a vis Metheven yn Lys Kernow, Truru ha Loundres. Rag ombrofya, ombrofyoryon a dal kowlwul an form omrolya ha'y dhannvon kyns an **15ves a vis Ebrel 2015** dhe Skrifennyas an Apposyansow. Testskrifow a vydh res dhe ombrofyoryon yn solempnita yn Truru mis-Gwynngala.

*Written examinations will be held at 10 a.m. on the 13th June 2015 at Liskeard School, Lys Kernow Truro and City Lit. (London). Arrangements will be made for overseas candidates. The 4th grade Paper II will be held at 10 a.m. on the 20th June at Lys Kernow, Truro and London. To enter, candidates must complete the enrolment form and send it by **15th April 2015** to the Examinations Secretary, Tony Hak, 5 Sherwood Close Bracknell RG12 2SB, apposyans@hotmail.co.uk. Certificates are presented to candidates at a ceremony held in Truro in September.*

Ha meur ras arta....

... dhe oll agan dyskadoryon! *We are again very grateful to all the teachers, who give their time so freely for all the students.*

An Orsedh / The Gorsedh

An brassa hwarvos yn kalendar Gorsedh Kernow yw an solempnita mis Gwynngala, mayth yw degemerys Berdh nowydh hag yw res gobrow an kesstrifow ha'n pewasow moyha. Oberys yw ev, mars yw teg an gewer, y'n ayr ygor, yn le dyffrans yn Kernow pub bledhen. An vledhen ma y fydh an solempnita synsys yn **Sen Ostel pympes mis Gwynngala**.

*The largest event in Gorsedh Kernow's calendar is the ceremony in September each year when new bards are admitted and competition prizes and major awards are presented. It is performed, weather permitting, in the open, at a different venue in Cornwall every year. This year the ceremony will take place in **St. Austell on September 5th**.*

April 27th is the closing date for Gorsedh Kernow Adult competitions 2015. Entry forms can still be downloaded from the website www.gorsedhkernow.org.uk. Further details if required are available from the Competitions Secretary, Roger Garside, 19 Morrab Place, Penzance TR18 4DQ, telephone 01736 874747, email competitions@gorsedhkernow.org.uk. Cornish Language classes are:
Class 1 Gwersyow yn Kernewek. Bys dhe gans linen. Testen: Nans yw ugens blydhen.
Class 2 Yeth Plen yn Kernewek. Bys dhe dhew vil er. Testen: Nans yw ugens blydhen.
Class 3 Short Story for Beginners in Cornish (one or two years experience in Cornish). Up to 100 words. Subject: Nans yw ugens blydhen.

Steus Nowydh KDL / New KDL Course

The new first year course is now complete, in Standard Written Form and Kemmyn. We are currently recording the sound files to go with the course. More details of the launch soon.

Pennseythun Kernewek / Cornish Language weekend

Y fydh lies esel KDL yn Tewynn-Pleustri rag an pennseythun 17 – 19 an mys-ma, dell waytyav! Dha weles ena!

Radyo an Gernewegva <http://www.anradyo.com/>

Now an hour long programme of music and talk in Kernewek every week!

BBC Radyo Kernow Radio Cornwall

An Newodhow / News in Cornish with Elizabeth Stewart. Every Sunday at 1700 or visit <http://www.bbc.co.uk/programmes/p001d77s>

Hwedhlow ha Skrifennow gans eseli KDL, studhyoryon ha dyskatoryon

Yeth Varow (Peter Green)

“Ass osta gokki!” Yth esa ow gwreg ow sevis rybov vy ha my ow redya “An Gannas”. “A nyns yw an yeth na marow lemmyn?”, hi a wovynnas.

“Nag yw! Nyns yw hi marow hwath!” y hworthybis vy orti. “Nebes gwann yw hi, martesen, mes pub blydhen hi a dheu ha bos kreffa!”

“Ogh, sur!” yn-medh ow gwreg. “Mes, a yll’ta mos dhe gwerthjiow yn Pennsans, rag ensampel, rag prena neppyth, ow kewsel Kernewek? Ny grysav! Piw a gonvedh dha wovynn? Denvydh!”

“Mes, ow herensa, nyns yw henna an acheson an poesekka y’n kynsa le. Prag y fynnav dyski Kernewek? Drefenn hi bos yeth agan tasow, yeth agan tir! Nyns yw Kernow Pow Sows, nyns yw Sowsnek agan yeth ni! My a dhysk Kernewek drefenn ow bos Kernow! Y’n termyn a dheu, martesen, ni a wra gweles y’n fenestri gwerthjiow arwoedh vras: ‘Omma y kewsir Kernewek!’ ”

“Ass osta skentel, kuv kolonn!”, yn-medh ow gwreg. “Lemmy, my a wra assaya dyski Kernewek ynwedh!”

Yeth Varow? (Pat Green)

My: Dydh da Helen. Pur yntanys ov. Yth esov ow tyski Kernewek.

Helen: Kernewek! Prag y fynn’ta dyski Kernewek?

My: Wel, Kernewes ov ha da yw genev yethow.

Helen: Mes ny gews denvyth Kernewek lemmyn. Pubonan a drig yn Kernow a gews Sowsnek.

My: Yma tus a gews Kernewek ynwedh. Yma Pennseythun unnweyth pub blydhen ynwedh may hallav omassaya ow Hernewek.

Helen: Ple’ma an Bennseythun ma?

My: Tewynn Pleustri.

Helen: Ny wonn konvedhes hwath prag y fynn’ta dyski yeth varow.

My: Nyns yw marow: nyns o marow nevra. Yth esa tus jentyl a driga yn Kernow war-tu ha diwedh an seytegves kansblydhen a drelya an Bibel yn Kernewek. Yth esa tus ow kewsel Kernewek byttiwedh an nownsegves kansblydhen ha Henry Jenner a’n dasvywas dhe’n ugensves kansblydhen.

Helen: Unnver ov yn tien, mes studhyoryon o meur a’n dus ma. An fordh arall, yth esos jy ow pywa y’n jydh hedhyw ha gwell via dhis dyski yeth arnowydh.

My: Wel, nyns ov unnver genes mes ny vern, gwren eva agan hanafas a goffi kyns y vos ha dos yeyn, ha wosa henna my a wra dyski nebes Kernewek may fo nebonan a yll y gewsel orthiv!

Hwedhel An Tri Forghellik (Roger Bailey, gans Klass Loundres)

Yn termyn eus passyes, yth esa tri forghellik a driga yn kosel yn krowji gans aga mamm. Wos'tiwedh nans o devedhys an prys pan o res dhedha mos aga honan y'n bys bras ha sywya aga fortun.

Kyns i dhe vos a-ves, yn-medh aga mamm dhedha "Pypynag a wryllowgh, gwrewgh gwella gallowgh"

An kynsa porghellik a dhrehevis y ji a gala rag hy bos an dra moyha es dhe wul. Pur glys o an chi.

An nessa porghellik a dhrehevis y ji a brenn. Kalessa o oberi gans prenn ages gans kala mes glys o an chi ynwedh.

An tressa porghellik a dhrehevis y ji a vrykkys, gwella galla.

Unn nos an tebel bleydh bras, neb a gara dybri porghelligow tew, a dheuth ha gweles an kynsa porghellik yn y ji a gala. Yn-medh an bleydh "Porghellik, porghellik, gas my dhe entra po y hwythav hag y pyffav ha distrui dha ji."

"Ny yllydh, Mester Bleydh, re vlewennigow ow elgeth", yn-medh an kynsa porghellik.

Mes an bleydh a hwythas ha pyffya ha distrui an chi ha dybri an kynsa porghellik.

Ena, an tebel bleydh bras a dheuth dhe weles an nessa porghellik yn y ji a brenn. Yn-medh an bleydh dhodho "Porghellik, porghellik, gas my dhe entra po y hwythav hag y pyffav ha distrui dha ji."

"Ny yllydh, Mester Bleydh, re vlewennigow elgeth", yn-medh an nessa porghellik.

Mes an bleydh a hwythas ha pyffya ha distrui an chi ha dybri an nessa porghellik.

Ena, an tebel bleydh bras a dheuth dhe weles an tressa porghellik yn y ji a vrykkys. Yn-medh an bleydh "Porghellik, porghellik, gas my dhe entra po y hwythav hag y pyffav ha distrui dha ji."

"Ny yllydh, Mester Bleydh, re vlewennigow ow elgeth", yn-medh an tressa porghellik.

An bleydh a hwythas ha pyffya mes ny ylli distrui an chi a vrykkys.

Ytho an bleyth fel a gramblas a-wartha war an to, ow hwilas fordh dhe entra an chi a vrykkys.

An tressa porghellik a welas an bleydh hag ev ow krambla a-wartha. Ev a enowas tan hwyflyn (*roaring*) y'n oeles ha gorra warnodho kalter veur a dhowr.

Pan gavas an bleydh an toll y'n chymbbla, ev a omhwelas a-woeles ha - poran - y'n galter a dhowr poeth. Ha hemm o diwedh an tebel bleydh bras.

An tressa porghellik re borthsa kov a'n pyth a leveris y vamm: "Pypynag a wryllowgh, gwrewgh gwella gallowgh"

Treven Hav yn Kernow (Philip Newton)

Skrif keskows yntra dew² dhen a² dhisput a-dro dhe² dreven hav yn Kernow.

Dydh da, a Vestres! Fatla genowgh hwi? Owgh hwi nowydh y'gan tre? A vedhowgh hwi ow hentrevoges nowydh? Jori Treliskes ov vy.

Dydh da, a Vester Treliskes! Penelope Fortescue-Beaumont yw ow hanow vy, mes 'a Arlodhes Fortescue' yw da lowr. My a brenas an chi ma ryb agas chi hwi nans yw diw seythen, mes trigys ov yn Loundres.

Yn Loundres yth ewgh trigys? Ha lemmyn hwi a dheuth dhe Gernow rag bos trigys omma?

Na dheuth. Yn Loundres yth ov vy trigys hwath. Chi hav a vydh an chi ma ragov. Pur deg yw Kernow, mes yma ow sodhva ha 'm kothmans yn Loundres. My a ober rag arghantti ena.

Chi hav? Nyns yw da genev an treven hav.

Prag? Pyth a wrussons dhywgh? A'gas brathsa chi hav pan ewgh hwi yowynk? Po a nyns yw da genowgh hwi havi ha powes?

Yw, yw, heb mar... dhe'n Ranndir Lynnyn yth en ni dell yw usys, po treweythyow dhe Frynk.

Da yw genev Frynk ynwedh... Nice, Côte d'Azur, Saint-Tropez, Monaco... pur deg, dhe wir! Ytho, eus genowgh hwi chi hav y'n Ranndir Lynnyn?

Nag eus, heb mar. Nyns ov gwrys a vona. Yn chi "gweli ha hansel" y trigyn, po treweythyow yn ostel. Pyskador ov, ha kyn hallav maga ow theylu, nyns eus dhyn meur a vona. Ha puptra a dheu ha bos moy ha moy kostek pub bledhen....

Pyskador owgh! Ass yw henna romansek! Mos dhe'n mor y'n ayr fresk, kachya puskes dres our po dew, ewna rosow war an treth ha derivas hwedhlow a-dro "dhe'n re a wrug diank".... Ha da yw genev puskes! Martesen, my a yll prena puskes a gechsowgh hwi yn gwerthji-puskes y'n dre pan dhyffiv omma? Po ni a allsa esedha yn diwotti dhe hanter wosa peder, wosa agas ober rag an jydh, ha hwi a allsa derivas orthiv a-dro dh'agas ober ha'gas teylu. Py lies flogh eus dhywgh, ha pandr'a wrons? Govenek a'm beus na warions yn unn arma yn fenowgh.

Yma dhyn dew vab, Meryasek hag Alan aga hanow, hag unn vyrgh, Tamsin hy hanow. Alan yw trigys y'gan chi hwath, mes an dhew flogh kottha re'gan gasas, hag yn tre aral yth yns i trigys lemmyn. Nyns o possybyl kavos chi omma y'n ranndir ragdha; re gostek yns i oll, drefen havysi dh'aga frena! Ha henn yw ow hudyn gans an treven hav. Nyns eus treven y'n varghas ragon, ha re gostek yw an re yw war an varghas. Nyns on ni mar rych avelowgh hwi yn Loundres.

Well, nyns ov vy rych, ynwedh! Ny allsen bos trigys yn Loundres poran. Yn Bracknell yth ov vy trigys, ha mos dhe Loundres pub dydh a wrav. Ha nyns eus tappys a owr y'm chi, kepar dell brederowgh martesen; nyns yns marnas a arghans. Ha chi 'kemmyn po a lowarth' rag Bracknell yw ow chi vy, gans tri chambour ha teyr stevel-omwolghi. Nyns yw tra vyth bryntin. Ha nyns eus

dhymm treven hav yn Evrok Nowydh po Ostrali; nyns eus marnas an onan yn Frynk war an Côte d'Azur gans an lester-gwari y'n porth, an onan yn Brighton ha lemmyn ow thressa chi hav omma yn Kernow. Ass yw krowji hweg rag an hav! Nyns eus marnas dew jambour hag unn stevel-omwolghi! Pur attes ha hweg, po 'klys' dell lavarsen ni.

Gweth hogen! Ytho, ny vedhowgh hwi y'n chi pub bledhen?

Na vedhav, re Dhuw! Teg lowr yw an wel omma, mes ny vynsen bos omma pub bledhen.

Ytho, gwag vydh an chi, ha tus leel ow hwilas chi? Ow henderow neb yw trigys yn Porth Ia a dherivis orthiv bos moy es ugens kansran a dreven yn Pluwia treven hav, ha meur anedha yw gwag dres rann vras a'n vledhen.... Meur a dus y'n bluw a garsa triga ynna mar kallens!

Well, ny wonn fatel yw yn Pluwia, mes y'n wig ma, my a brenas an chi ma, ha'n gwir triga ynno po na driga ynno a'm beus. Hwath pella, my a dal ow tholl gonsel rag an chi, heb mar; ha'n konsel a allsa gul devnydh a'n mona ma rag drehevel treven nowydh mars eus edhom a dreven dhe'n dus lel. (Ny dalav an toll dhien, heb mar; awos bos an chi ma kenkidh, my a dal deg kansran ha tri ugens a'n doll.)

Boghosek on yn Kernow! Ny'n jeves an konsel mona rag drehevel kansow a dreven pub bledhen... ha mar tal an havysi toll lehes rag aga threven hav, yth yw kalessa hogen.

Pan vedhav omma, spena a wrav omma yn Kernow mona dendyls yn Loundres. Henna a vydh moy a vona rag an ekonomieth leel. Rag ensampel, an puskes may leveris a-dro dhedha, hag a vynnen aga frena ha my omma. Ha pan vo havysi owth havi, i a spen moy a vona ages dell spenons ogas dh'aga threv. Ytho, henn vydh gwell ragowgh.

Mar kwrellens spena an mona na dres an vledhen dhien, martesen; mes mar powgh omma dres diw seythen po teyr, pygemmys a wrewgh spena? Ny vydh lowr may hallo Kernowyon prena chi kostek. Ha ny vynnons prena chi kostek rag bos an chi bras po bryntin: res vydh dhedha prena chi kostek drefen nag eus treven a bris isel!

Ny vern dhymm oll henna. Ny vynnen marnas chi kosel ogas dhe'n mor, yn gwig a byskadoryon. Ha lemmyn yma drog-penn dhymm awos agas garma. Nyns yw kosel vyth omma. My a wra gwertha an chi, dell dybav, ha dehweles dhe Bracknell may ma tus hwarhes na arm pub prys a-dro dhe'm chi hav. Prenewgh ev agas honan rag agas flogh yowynka, mar mynnowgh. Ny wra'ma dehweles omma yn skon. Duw genowgh!

Duw genowgh, 'Arlodhes' Fortescue....

David Penhaligon, 1944 – 1986, Kernow flour (Roger Henley)

David Penhaligon o Kernow meur y vri. Genys ova yn Truru 6ves a vis Metheven y'n vlydhen 1944. Henn o Dydh Delivrans hag, awos henna, y fynna y vamm y elwel 'Montgomery'! Yth esa tri flogh dhe'n teylu, David, y hwoer gottha ha'ga broder yowynka. Attes o y flogholeth, drefenn bos teg rych an teylu Penhaligon. Karrji a'n jevo y das, ha chi-hwel ha park karavan bras ynwedh.

Konnyk o David, ha, hag unnek bloedh y oes, ev eth dhe'n skol ramer yn Truru. Ena, mall o ganso gwari rugbi, ha gwarior hardh ova, ha heb own, yn tien. Yn hwir, yn pypm blydhen, ev a dorras peswardhek askorn yn y gorf. Rakhenna, estriger ova dhiworth an skol mar venowgh ev dhe fyllel yn y apposyans an kynsa prys. Byttegyns, sewen ova an nessa prys, hag y dhyskador a vynnas orto mos dhe Bennskol Rysoghen. Ny vynnas David gul travydh a'n par na. Y worvynn eev o dos ha bos ynjinor, hag ev a dhallathas oberi dhe Holmans yn Kammbronn avel gwas. Ev a studhyas gorthugherweyth y'n skol-nos kekeffrys, ha, wor'tiwedh, ev a dheuth ha bos Ynjinor gans Chartour.

Y'n ketternyn, yth esa ev ow tislegya bern yn politigieth. Ev a junyas an Parti Livrel yn 1964, hag ev hwath re yowynk dhe votya. Ev a weresas an parti na y'n bastell-vro Truru ha Sen Ostell y'n dewisyans kemmyn y'n vlydhen na. Y'n gwettha prys, y teuth y barti tressa gans travydh moy es dornas a raglewow, ha kellys o ragdal an parti.

Mis Genver, 1968, David a dhemmedhis Annette Lidgey. Berrdermyn kyns aga demmedhyans, an dhewbries re brensa an lytherva yn Dowr an Chas, le mayth oberas Annette, ha David ow pesya oberi dhe Holmans. Erbynn an prys ma, ev a dheuth ha bos penn asrann hwithrans. Byttegyns, yth esa an bolitigieth ow tos ha bos moy ha moy poesek dhodho, hag y'n keth vlydhen na ev a dheuth ha bos ombrofyer rag an bastell-vro Totnes, yn Dewnens. Nyns ova marnas peswar bloedh warn ugens.

Diw vlydhen a-wosa, yn 1970, y teuth ken dewisyans kemmyn. David a oberas gwella galla, mes drog o gwryth an Parti Livrel yn oll an vro ha raglew David o an liha bythkweyth y'n bastell-vro na.

An vlydhen a sywyas, 1971, an ombrofyer Livrel rag Truru a omdennas, ha David a veu pysys a vos ombrofyer yn y le y'n bastell-vro na. Ev a assentyas, lowen y golonn, hag ev a dhallathas oberi rag gwellhe fortunow an parti. Ev a oberas pur gales rag drehevel restrans yn Truru, ha, pan dheuth an dewisyans kemmyn, mis Hwevrer, 1974, ev a gressyas an raglev Livrel gans 12000, kyn nag o an parti nessa y'n dewisyans. David a wodhya ev dhe alloes gwaynya an nessa prys gans meur a ober. Ev eth dhe Sen Ostell, le mayth esa an Parti Lavur sewen yn usadow, rag leverel dhe'n oberoryon y'n diwisyans a bri gwynn. An oberoryon a'n garas drefenn ev dhe leverel kepar ha pan ve onan anedha, y'n rannyeth gernewek. Diwettha, mis Hedra a'n keth vlydhen na, y teuth dewisyans kemmyn arall, ha, an prys ma, David a drygas gans 464 raglev. Wor'tiwedh, Esel an Senedh ova.

Drefenn nag esa moy es dornas Eseli Senedh Livrel, David a veu pysys a vos Leveryas rag Gonisyow Kowethyansek. Ev a gewsis dhe bub spas abarth Kernow hag erbynn an Gowethas Displegyans Ranndiryel. Ev a grysis y tal an Gernowyon gul maystri orth an taklow na may hwodhons moy yn aga hever es dell woer an Governans Kres. Yn-medh ev, "Nes yw kledhbarth Gloucestershire dhe hin albanek es dell yw dhe Benn an Wlas!"

Yn 1976, y teuth David ha bos Leveryas rag Arveth. Yth esa dhodho lemmyn an spas dhe gewsel a-dro dhe dhiweythieth yn Kernow. Ev a oberas pur gales rag dri diwysyansow nowydh dhe'n Dhugeth, drefenn ev dhe alloes gweles yth esa an diwysyansow hengovek ow merwel. Mar venowgh a wrug ev kewsel a-dro dhe gudynnnow Kernow may teuth ha bos ev Kampyer a'n Gernowyon orth Westminster. Y'n vlydhen 1981, yn solempnyta synsys yn Egloshal, David a veu degemmerys avel Bardh an Orsedh Gernewek, yn unn gemmeres an hanow bardhek Penhelygen, awos y wonis dhe'n Dugeth.

Kyns henna, byttegyns, mis-Me, 1979, y teuth hwath ken dewisyans kemmyn, ha David, wosa y wonis bras dhe'n bastell-vro, o sewen gans ogas ha naw mil raglev. Gwellhes o an sywyans ma peder vlydhen a-wosa pan esa ev moy es deg mil raglev a-dherag y nessa bedhyas. Y'n dewisyans na, yn 1983, y hwrussa an Parti Livrel junya gans an Weriniethoryon Gowethyansek rag dos ha bos an Parti Unnyans ha drog re bia y wryth dres oll an vro. David re bia erbynn an tybyans, yn arbennik yn Kernow le mayth esa lies esel an Parti Livrel. Byttegyns, ev re bia esel an kessedhek may negysyas an aray. Wosa y vernans, y kesunyas an dhew barti rag fondya an Livrel Weriniethoryon, hag a wrella ev bywa hwath, gwirhaval yw ev dhe dhos ha bos ledyer a'n parti nowydh ma.

Yn 1985, y teuth ha bos David Lywydh an Parti Livrel, an kynsa Esel an Senedh dhe wul yndella, yn despit dhe'n doutys a neb tus a brederis y fia re gales dhe unya an dhiw soedh. Kyn lavuryas ev oll a-dro dhe Vreten Veur, ny ankovas David an kudynnnow yn Kernow hag ev a gewsis yn aga hever peskweyth may halla, war an radyo, war an bellwolok, hag, yn arbennik, y'n Senedh.

David Penhaligon a veu ledhys yn droglamm 22ves a vis-Kevardhu, 1986, hag ev war y fordh dhe rassa dhe'n lytherwesyon yn Sen Ostell. Y wedhwes, Annette, ha'y deylu, a dhegemmeras moy es tri mil lyther wosa y vernans, yn tokyn a'n gerensa synsys ragdho gans an werin a Vreten Veur. An vro re gollsa politeger golow hag arethor brav, mes y kollsa Kernow hy hampyer ha'y lev ughella.

Kyttrin an Skol (Roger Henley)

“A woer nebonan lywya an kyttrin ma?” Ny waytir, yn usadow, klywes an geryow na gewsys, hag, yn arbennik, pan or tremenyas war kyttrin an skol. Mes, an jydh may fynnav leverel dhy’ hwi yn y geveer, henn o yn kewar an pyth a hwarva, hag y hwra gortos an kov anodho genev bys vykken.

Y fia gwir dhe leverel y welsa agan kyttrin skol dydhyow gwell. Pur goth o, drehevys nans yw neb deg blydhen warn ugens kyns rag an kowethyans kyttrin kenedhlek. Yn y vlydhynow a-varr y fia an kyttrin onan an re na hag a lavuryas hys ha les an Ynysow Predennek yntra sitys bras ha trevow byghan. Ena, yn Nessa Bresel an Bys, y fia agan kyttrin kemmerys gans an lu amerikanek rag treusperthi y soudoryon dhe’n porthow a-hys an arvor deghow berrdermyn kyns i dhe vora war-tu ha Pow Frynk avel rann an lu-goryskynnans. Ena, ha kres asverys dhe’n bys unnweyth arta, prenys via gans kowethyans anserghik byghan yn Kernow. Y fia daspayntys yn liwyow an kowethyans ma, mes, wosa lavurya lies milvil mildir a-hys an bownderyow ynn a-dro dhe’n pow, gans aga heow a ven, an kyttrin a borthas lemmyn kreyth a wonis hir, gans niverus brallow ha kravasow oll a-dro dhodho hag a destas dhe’n gwall byghan treweythus gans jynnow-tenna ha degadoryon erell.

Ha nys o pervedh an kyttrin pur attes. Kales o an esedhow, plos ha fregys aga fann, gans tell leskys ynna omma hag ena gans an sigarigow heb niver re bia megys a-bervedh y’n kyttrin y’n blydhynow eus passyes, ha, dhe leverel an gwiryonedh, treweythyow gans bagas byghan a fleghes skol neb a lavuryas y’n dydhyow na. An kudynn o, stag o an fenestri, ma na ylli denydyh aga igeri. Ytho, yth esa, pub dydh oll, blas a vog, ha kommolenn las war-tu ha delergh a’n kyttrin, ha, ha ni devedhys y’n skol, nebes gwyrth o semlant a neb an studhyer yowynka. Awos bos an fenestri stag, ha fowt a jynn-toemma ynwedh, yeyn o an vyaj yn gwav ha poeth yn hav.

Y’n dydhyow na, berrdermyn wosa an vresel, brassa rann a’n dus a driga yn trevow a oberi ynna ynwedh, a-der y’n prys hedhyw pan nag yw lies tre marnas kosktiow rag gweythoryon dhiworth trevow bras ha sitys, ma na dheu neb anedha marnas rag pennseythunyow. Dre vras yth o an jettys, a lavurya y’n kyttrin, mebyon ha myrghes an diogyon ha gonisogyon tir neb a driga hag oberi y’n bargennyow-tir hag an trevow a-hys an fordh ynter an dre may trigen vy ha’n dre veur mayth omgevi an skol ramer. Pan lavarav “a-hys an fordh”, nys yw henna gwir yn tien. Res o dhe neb an fleghes kerdhes ogas ha mildir rag hedhes an tyller may hedhi an kyttrin, ha res o ynwedh dhe moy es onan anedha lywya gre a vughes dhe beur fresk wosa aga godra, hag i war aga fordh. Yn naturel, my a aswonni pubonan neb a lavurya y’n kyttrin, kyn aswonni neb anedha gwell ages an re erell, drefenn ni dhe dhos warbarth dhe’n skol ramer, ha remenant anedha dhe’n skol nessa y’n keth tre. Yn fennowgh yth esa dadhlow ynter an dhew vagas, mes, yn tevri, kowetha o pubonan.

Lywyer an kyttrin, Tommas Williams y hanow, o den bras, nebes tew y dorr, ogas ha tri ugens bloedh y oes. Aswonnys yn ta ova y’n diwottiw a-dro dhe’n ranndir, hag apert o ev dhe gara diwessa, awos bos y droen ha’y dewvogh rudhlas. Pupprys, yth esa fler a las a-dro dhodho, mes ny allas denydyh leverel y vos medhow hag ev ow lywya. Byttegyns, y’n dydhyow na, ny musuras denydyh y anall wosa ev dhe hwytha a-berth yn pibenn. Yn usadow, drog o y jer, hag ev a armsa ha ti orthyn, hag orth an lywyoryon erell may teuth ev er aga fyinn. Mes, dre vras, lywyer saw ova, ha nys o denydyh parys rag an pyth a hwarva an jydh may fynnav leverel dhy’ hwi yn y geveer.

Dy’ Lun o, ha’n jydh re dhallathsa herwydh usadow. Devedhys o bagas ahanan dhe Soedhva an Post, le may yskynnys y’n kyttrin, neb teyr mynysenn wosa eth, hag ena yth esa Mester Williams, y dhorn stag war boton an korn, dell hevelis, may festinnen ni oll. Wosa krambla a-bervedh skonna gallen, ni a wrug aga fordh war-tu ha delergh, ha, ha ni a’gan esedh, ni a dhallathas klappya a-dro dhe’n bennseythun esa passyes. Yth eth an kyttrin yn hyns, ha lywyas

tro ha'n dre, ow hedhi a dermyn dhe dermyn may halla chettys erell yskynna a-bervedh. Yn-rag y lywyas an kyttrin, ha ny verkyas denvydh bos neppyth kamm, bys pan hedhis ev a-dhistowgh, gans bonk ughel. Pubonan a viras war-tu ha Mester Williams rag diskudha an pyth re hwarvia mes gwag o esedh an lywyer. Ena, ni a'n miras, a'y worwedh war lur an kyttrin, yn unn omdhiskwedhes kepar ha pan ve marow.

Y'n kynsa, own a borthas pubonen, drefenn na welsa denvydh korf marow kyns, mes, wor'tiwedh, Tamsin, neb o myrgh an medhyk, a neshas an korf. Kepar ha pan ve hi an medhyk y honan, hi a settyas hy bysyes war bryanssen an lywyer. Wosa nebes eylennyow, a-dhisempis hi a armas, "Yma pols omma, kynth yw gwann. Nyns yw ev marow, mes pur glav ywa. Trobel gans y golonn, dell dybav. Res yw dhyn y worra dhe'n klavji, skonna gyllyn. Lemmyn, ple'ma'n nessa pellgowser?" Pubonan a viras a-hys an fordh yn kettep tu, mes nyns esa gwelenn-bellgowser vydh y'n ke. Boghes tus a's teva pellgowser y'n dydhyow na. Nebonan a leveris bos kyst-pellgowser yn Poldown, an nessa treveglos, mes fatell yllsyn ni mos ena, yn-dann dhoen lywyer kyttrin pur glav, ha pur boesek? Tamsin a gewsis unnweyth arta. "A woer nebonan lywya an kyttrin ma?" a wovynnas hi.

Ni, an vebyon, a wortas stag, yn unn lagatta, an eyl dh'y gila. "Lywya an kyttrin? Yn sur, gokki yw hi" Ena, y sevis Anjela, mowes peswardhek bloedh hy oes. Kynth o hi nebes berr, drehevys kepar ha skiber o hi, kepar ha diwarr hy diwvregh, ha krev avel ojyon. "My a woer lywya kert. My a lyw kert ow thas yn fennowgh a-dro dhe'n parkow, hag ev ow kuntell enyvaes dh'aga threusperthi dhe'n varghas. Nyns eus meur a dhyffrans yntra kert ha kyttrin, dell dybav. Mes, gortewgh pols, a res an kyttrin hwath wosa an droglamm?" Ni a dhiyskynnas a'n kyttrin rag hwithra an damaj. Y fia an kyttrin ow lavurya toeth byghan, dell hevelis, awos, a-der gweder terrys yn onan an pennlugern, nyns esa meur a dhamaj dhe weles. Ytho, ni a yskynnas a-bervedh unnweyth arta. Ervirys veu, y lywsa Anjela an kyttrin bys dhe Boldown.

Tri po peswar maw a settyas dalghenn yn Mester Williams, ha'n gorra, yn unn hanter tenna, hanter doen, dhe'n esedh delergh, may halla ev gorwedha warnodho. Tamsin a leveris y hwortsa ganso rag gorra with dhodho bys pan dheuth an karr-klavji. Kettel esedhas Anjela y'n esedh lywyer, hi a waskas an boton, ha, meur aga marth, y lammas an jynn yn fyw. Anjela a dhewisas, gans neb kaletter, maglenn dhelergh, ha lywya an kyttrin yn lent war-dhelergh dhe-ves a'n fos. Ena, wosa magla arta, ni a dhallathas yn-rag war tu ha'n nessa treveglos, yn lent yn kynsa, ena nebes uskissa ha brassa hy fydhyans, kynth esa hwath kaletter dhedhi peskweyth may fakkla hi 'bann po 'nans. Wosa mos yn-rag neb deg mynysenn y'n for' ma, y trehedhas an kyttrin an nessa treveglos, ha hedhi a-dal an gyst-pellgowser. Maw a dhiyskynnas yn uskis, ha poenya dhe'n gyst. Hag ev owth igeri daras, ev a merkyas arwoedh warnodho. Wosa y redya, ev a boenyas dhe'n kyttrin arta. Ev a yskynnas yn-dann arma, "Diles yw, yth yw an pellgowser mes a wonis. Res vydh dhyn lywya pella".

Y'n gwettha prys, ev re ankovsa y fia pellgowser y'n lytherva, a sevis a-dreus dhe'n fordh, ha ny borthas denvydh ken yn y gever. Ytho, Anjela, leun a fydhyans erbynn an prys ma, a lywyas an kyttrin yn-rag war-tu ha'n dre. Nessa ha nessa y teuthen dhe'n dre, ogas ha drehedhes an mestraow, pan, ha'n kyttrin ow lywya a-dro dhe gamm y'n fordh, yth esa skrijyans desempis a fronnow hag y teuth an kyttrin dhe bowes yn kres an karrhyns. Pubonan a viras mes a'n fenestri dhe weles an pyth re hwarvia, hag ena y sevis gwithyas-kres, ow poesa erbynn y dhiwros, y vregh dheghow ystynnys a-ragdho yn maner soedhogel. Yth esen ni yn meur a drobel, dell hevelis.

Wosa gasa y dhiwros erbynn an ke, yth yskynnas an gwithyas-kres a-berth y'n kyttrin. "Wel!" yn-medh ev, "An postmester a Boldown a bellgowsis dhe'n soedhva-greslu, ynn un leverel bos mowes ow lywya an kyttrin ma, mes ny'n kryssen vy mar ny'n gwelsa gans ow dewlagas ow honan. Lemmyn, Mestresik, ro dhymm an alhwedhow na". Ha, gans hemma, ev a settyas dalghenn y'n gronn a alhwedhow esa ow kregi dhiworth an skoestell, ha settya dalghenn yn bregh Anjela gans y leuv arall. "Res yw dhis dos genev dhe'n soedhva-greslu" yn-medh ev,

hag ena pesya, “ha res yw dhe’n remenant ahanowgh diyskynna ha kerdhes dhe skol. Ny vydh an kyttrin ma ow mos nafella bys pan gevyn ni an lywyer ewn, plepynag a vo”. Hag ev a dhallathas herdhya Anjela mes a’n kyttrin.

“Gorta pols, Syrra”, a leveris Yowann, esa a’y esedh a-dryv Anjela, hag ev a dhisplegyas dhe’n soedhek an pyth re hwarvia dhe’n lywyer, orth y ledya dhe’n esedh delergh, may hworwedhas Mester Williams hwath, gwynn y vysaj ha glas y diwweus. Apert o dhe’n gwithyas-kres bos an lywyer ogas marow. “Hemm yw goredhomm”, ev a dhiskleryas. “Yma edhomm dhe’n den ma a vos y’n klavji hware. Nyns eus pols dhe gelli. My a wra lywya, kummyas a lywya kyttrin a’m beus drefenn ow bos lywyer y’n lu dres an vresel” Ha, gans hemma, ev a resas a-rag dhe esedh an lywyer, hag esedha. Wosa leverel dhe Yowann mos gans y dhiwros dhe’n soedhva-greslu, ev a dhaskorras an alhwedh, gwaska an boton, hag, unnweyth arta, y lammas jynn an kyttrin yn fyw.

Dhe-ves eth an degador, nebes uskissa es kyns, agan lywyer nowydh ow treylya an ros-lywya kepar ha muskok, y dhorn ow seni an korn dres an vyaj, ha skon lowr, ni a dhrehedhas an klavji. Son an korn a dhros kopel a glavjiores dhe’n daras yn unn fistena, ha, gans gweres anedha hag a’n gwithyas-kres, ni a dhug Mester Williams a-berth y’n klavji ha’y worra war gweli, kyns ni dhe guntell agan lyvrow ha kerdhes, skonna gallen, dh’agan skolyow ma na ven ni mar dhiwedhes may fe res dhyn mos dhe studhva an penndhyskador, tenkys gwith es mernans!

Wel, gras dhe wriansow skav a bubonan, ny verwis Tommas Williams, ha wosa trigas hir lowr y’n klavji, y teuth ha bos ev yagh lowr may halla mos dhe dre. Byttegyns, res o dhedha omdenna avel lywyer hag y teuth ha bos porther agan skol. Hag Anjela? Wel! Ny veu hi darsywys gans an kreslu, kyn nag esa na gummyas lywya na surheans dhedhi. Yn tevri, solempnys o hi y’n wask, ha teythek ha kenedhlek, yn unn leverel hy bos myrgh bras hy holonn, hag ensampel marthys dhe jettys, plepynag a vens. Kommendys veu gans Mer an dre, hag, yn solempnyta splann, hi a dhegemmeras testskrif dhiworth an konsel hag a leveris a-dro dhe’y holonnekter.

Berrdermyn a-wosa, y removyas ow herens mes a Gernow, ha my gansa, dhe driga hag oberi tramor. Dres lies blydhen ny dhehwelis vy nevra dhe’m genesigva, mes, nans yw nebes blydhynyow, my a erviras y fia tybyans da kavoes bedhow ow hendasow. My a omgavas unn jydh y’n treveglos unnweyth arta ha, meur ow marth, my a welas Anjela. Yth esa hi ow lywya kyttrin an skol.

Hemm yw oll rag an dyllans’ma. Ytho, tereba nessa, lowena dhywgh hwi oll!

Roger Bailey, Menystrer KDL

www.kesva.org/KDL